

I tillegg til et innledningskapittel og et avslutningskapittel består boken av åtte kapitler. De tar hhv. for seg mannlig sjalusi (kap. 2), hva kvinner ønsker og hvorfor (kap. 3), hva menn ønsker og hvorfor (kap. 4), utroskap (kap. 5), slektskapsseleksjon og betydningen av å ha familie (kap. 6), stebarns problemer (kap. 7), konflikt mellom foreldre og avkom (kap. 8) og gjensidighet (kap. 9). Forfatterne veksler mellom å fortelle om handlingen og konfliktene i en del kjente romaner og å belyse dem innenfor et faglig perspektiv. Ofte viser de også til liknende konflikter hos andre dyr. Boktittelen er også tittelen på kapitlet om utroskap, der det innledes med romanen *Madame Bovary* av Gustave Flaubert, der fru Bovary hadde en elsker til tross for at hun var gift.

Zoologen og psykologen David P. Barash har vært aktiv siden sosiobiologidebattens begynnelse i 1970-årene. Hans medforfatter og datter Nanelle R. Barash har fortsatt i samme sporet, hun studerer biologi og litteraturvitenskap. Forfatterne påpeker at det selvsagt finnes mange innfallsvinkler når det gjelder å tolke og forstå skjønnlitteratur og at et evolusjonsperspektiv derfor bare er én av flere. Men det ligger i sakens natur at de mener at analysen av litteratur i sterk grad har manglet deres eget perspektiv.

Selv om det finnes noen håndfuller fagfolk som i faglige fora har tatt opp disse emnene de siste tiårene, er *Madame Bovary's ovaries* den første boken som har den brede allmennheten som målgruppe. Boken er lettlest og velskrevet, og jeg tror svært mange vil ha stort utbytte av den. Dette gjelder også folk som ikke er særlig godt bevandret i skjønnlitteraturen, det være seg den klassiske eller den mer moderne.

Iver Mysterud

Biologisk institutt
Universitetet i Oslo

En pasient utenom det vanlige

Susan Prescott Lingsom

Detour ahead

A personal account of the long road home.
125 s. Tantallon, Nova Scotia: Glen Margaret Publishing, 2004. Pris GBP 20
ISBN 0-920427-65-0

Forfatteren er en amerikansk-norsk samfunnsforsker som på tur i Jotunheimen høsten 1996 ble truffet av en stein som var kommet i bevegelse. Resultatet ble en partiell tverrsnittlesjon i cervikalregionen. Hennes syke- og rehabiliteringshistorie gjennom flere år blir beskrevet, med vekt på hva som foregår på det indre plan. Opplevelser og følelser analyseres. Forfatteren viser hvorfor ulykken førte henne til nye livsterritorier og en ny identitet. Dette er en

fortelling om hvordan vekst kan oppstå av ulykke og sykdom.

Boken er en dypt personlig gjennomgang av en situasjonskrise og dens klassiske stadier: sjokkfasen, reaksjonsfasen, bearbeidingsfasen og nyorienteringsfasen. Forfatteren bruker ikke begrepsapparatet selv, men faglig sett er dette hva fortellingen dreier seg om. Situasjonskriser er jo ellers et klassisk tema i litteraturen, med Jobs bok som det første og største bidraget i vår kulturskrets. Dette skriftet er Susan P. Lingsom og hennes litterære pseudonym Mrs. Wan A'beme tydeligvis kjent med.

Vi får høre om hvilken viktig rolle dyr kan spille i en rehabiliteringsprosess. En plagsom flue gir henne armtrening i sengen, fordi den stadig må viftes vekk. Anskaffelse av hund får henne til å slutte å føle seg som et offer. Og på hesteryggen opplever hun at dyrets varme og bevegelser lindrer.

Susan P. Lingsoms hovedplage var vedvarende, intens smerte som tok styringen over tilværelsen. Medikamentell behandling hadde begrenset effekt, og hun var i en periode både deprimer og suicidal. Hun beskriver hvordan hun kom seg ut av «Den store svarte skogen» ved å akseptere og arbeide sammen med kroppen og smerten, istedenfor å føre krig mot dem. Hun endret holdninger gjennom en slags kognitiv egen terapi. I denne terapien var det gode gamle rådet om å tenke positivt grunnleggende. Avgjørende var det også å legge sitt gamle liv bak seg. Hun gjentar det andre kloke har sagt før henne: det er ved å miste eller glemme seg selv man finner seg selv – og hun illustrerer det gjennom sin utvikling. I forbitrelsen finner man bare ris til egen bak. Nøkkelen til å komme videre er å finne en ny sammenheng i livet ut fra de personlige og kulturelle forutsetninger man har. Løsningen er beslektet med den Job fant.

Hvorfor er denne boken verdt å lese for leger? Først og fremst fordi det er mye å lære av denne usedvanlig kloke og begavede pasienten. Hennes amerikanske bakgrunn gir også et annet perspektiv på Norge og norsk helsevesen, som er lærerikt. Språket er variert og frodig, fullt av kreative bilder og en underfundig humor. Boken er illustrert med megetsigende tekstilapplikasjoner laget av forfatteren selv. Hun forteller at denne kunstneriske aktiviteten ble forløst av en synkope et stykke ut i sykdomsforløpet. Men først og fremst er dette en viktig bok for leger fordi – som hun sier: «Few things in life are more certain than there are detours ahead – for us all». Svært mange pasienter opplever det. Derfor må det være en del av legens faglige utrustning å ha kunnskap om slike prosesser. Og hva kan vel være bedre enn å få den formidlet av en som har kjent dem på kroppen?

Tor Inge Romøren

Institutt for helse- og sosialfag
Høgskolen i Gjøvik

Litteraturens bærekraft tvers gjennom tiden og medisinen

Ian McEwan

Saturday

279 s. London: Jonathan Cape, 2005.
Pris GBP 18
ISBN 0-224-07299-4

Saturday er Bookerprisvinner Ian McEwans siste bok og representerer en ny mulighet for norske lesere til å stige inn i dette magnetiske og særpregede forfatterskapet. Hans tidligere verk omfatter en rekke romaner, noveller og filmmanus, hvorav

flere er prisbelønnet. Ni av bøkene hans er foreløpig oversatt til norsk, og *The comfort of strangers* ble vist på Cinemateket i Oslo februar 2004 som *Netter i Venezia* (1990) med utkrøpne Christopher Walken i en av hovedrollene. McEwan vinner stadig større anerkjennelse som en av de beste nålevende forfatterne innen samtidslitteratur.

Det var hans festlige og svarte samfunns satire *Amsterdam* (1998) som inkasserte den store formelle litterære utmerkelsen. Bøkene *The child in time* (1987), *Enduring love* (1997) og *Atonement* (2001) har imidlertid i enda større grad den dybde, psykologiske kompleksitet og besettende karakter som nettopp umerker McEwans stil. Gransknin-gen av det onde, destruktive og katastrofale i menneskesinnet og tilværelsen er et hovedtema i forfatterskapet.

Saturday utspiller seg 15.2. 2003 i London med nevrokirurgen Henry Perowne og hans liv som aktør og hovedscene og den forventede Irak-krigen og det britiske – kanskje hele det europeiske – samfunnet som bakteppe.

En enkelt dag som handlingsrom er jo ikke noe ukjent virkemiddel i litteraturen, jevnfør *Ulysses* av James Joyce og *En dag i Ivan Denisovitsj' liv* av Aleksander Solsjennitsyn. Her blir dette et grep som tar biopsi av både enkeltmennesket og samtiden, og en illustrasjon av at vi alle er vår egen og historiens fortid, nåtid og fremtid hver eneste dag.

Perowne fremstår som en ualminnelig vellykket alminnelig mann med rikt tilfang av suksess og livets goder på alle kanter, i en slik grad og etter så middelklassekorrekte kriterier at det tangerer sjablongene. McEwans mesterlighet består blant annet i at hans figurer, onde eller gode, endimensjonale eller ugjennomtrengelige, eksentriske eller alminnelige, har en livaktighet og troverdighet til trengsel for realitetene utenfor bokens permer samtidig som han favner essensielle trekk ved enkeltmenneskets psykologi og samtiden.

Dramaets akse utgjøres av den enkeltes forventninger, livets tilfeldigheter og de valgene som tas. Perownes medisinske karriere preger handlingen både som hovedbane og kulisser i det vi følger hans faglige tenkning, livet på hans klinikk og i et nær fatalt møte med en neurologisk pasient i det sivile liv. Nevrologiske og nevrokirurgiske problemstillinger er omhyggelig skildret. Forfatteren anfører i etterordet belegg med tyngde – han har blant annet hospitert på nevrokirurgisk avdeling og rådført seg med en rekke faglige kapasiteter. Litteraturen er til stede gjennom Perownes litterært kreative og ytterst velorienterte familie, dens rolle i hovedhandlingen og som metaperspektiv.

Samtidig som litteraturen og medisinen her presenteres svært konkret, oppnår de også en vesentlig metaforisk betydning med litteraturen som tenkning og etikk, mens medisinen er handling og konsekvens.

Beskrivelsen av den uhellsvangre neurologiske pasienten kan leses som en utvidet kasuistikk, og beskrivelsen av Perowne selv er en til dels provoserende kasuistikk av «det medisinske mennesket».

Dramaet finner sin forløsning i litteraturen som her demonstrerer en enestående formidlingskraft og en meningsbærende evne, hvilket særlig bør tas til etterretning av oss nå som selv ikke de mest fantastiske medisinske nyvinninger makter å gi fagfeltet den spent og aura det kunne og skulle ha hatt.

Saturday har til tross for minutøs oppbygning og heftig klimaks, ikke den samme besettende intensitet og nærmest uutholdelige fallhøyde som omtalte favorittitler. Til gjengjeld har den en tilgjengelighet, og jeg ville også tro appell, som gjør den til en lekkerbisk på linje med østers i butterdeig.

Nina Helene Alnes Sitek
Oslo

Organismens gjenkomst

Jesper Hoffmeyer

Biosemiotikk

En afhandling om livets tegn og tegnenes liv. 463 s, ill. Charlottenlund, Danmark: Forlaget Ries, 2005. Pris DKK 378
ISBN 87-91318-20-3

3.6. 2005 forsvarte biokjemiker og vitenskapsteoretiker Jesper Hoffmeyer sin avhandling *Biosemiotikk* for den filosofiske doktorgrad ved Aarhus Universitet. Samme dag utkom boken som oppsummerer forfatterens vitenskapelige virke gjennom mer en 25 år. Den lange modningsprosessen har nok bidratt til tekstens stilsikre eleganse og til at selv de mest kompliserte teoretiske utlegninger synes selvnynnsende og kor-

rekte. I så måte føyer Hoffmeyer seg inn i rekken av andre forfattere med forførelseriske hensikter, inklusive Charles Darwin, Richard Dawkins og Stephen Jay Gould. Til like med disse forfattere tar Hoffmeyer for seg de store spørsmål i biologien, som livets opprinnelse, evolusjon og utvikling, og han gir som dem svar som er kreativt nyfortolkende.

Biosemiotikk (gr. semeion – tegn), som er studiet av levende systemer sett fra et tegnteoretisk perspektiv, bygger på molekylærbiologiske, biokjemiske og cellebiologiske observasjoner. Men biosemiotikken går utover disse fagdisiplinene ved at den anser alle biologiske prosesser som formidlet av tegn, og biosemiotikken kan derved fungere som fortolkningskriterium innenfor alle livsvitenskapene. Ved å anvende et felles begrepsapparat ved fortolkning av så forskjellige fenomener som celledifferensiering, språkutvikling og sosial interaksjon søker Hoffmeyer å overskride barrierene mellom sjel og legeme, natur og kultur og liv og død.

Hoffmeyer innvender mot klassisk biologi at den er for reduksjonistisk og i for sterk grad preget av et gensentrert perspektiv, noe som igjen har ført til at organismen kun ses som et passivt redskap for å videreføre genene til neste generasjon. Motsatt dette synet hevder Hoffmeyer organismens sentrale og aktive rolle i evolusjonsprosessen. Ved å analysere livsprosessen som en kommunikasjon via tegn klarer Hoffmeyer, i større grad enn andre teoretikere, å trekke linjer mellom aktivitet utøvd på flere biologiske nivåer. Det biosemiotiske perspektivet får gjennom dette også konsekvenser for medisinen og psykologiens fortolkning av sykdom og behandling, og gir dessuten en uventet vinkling på etiske dilemmaer som legen møter ved livets begynnelse og slutt.

Hoffmeyer har to målsetninger; han vil presentere fundamentet for den biosemiotiske idé, og han vil vise hvordan denne idé bidrar til en nyfortolkning av biologiske prosesser. Han lykkes svært godt med sitt andre prosjekt, men klarer i mindre grad å formidle det filosofiske fundamentet for sitt første prosjekt. Dette skyldes delvis at boken mangler en mer utførlig drøfting av Charles Sanders Peirces tegnlære, som mye av bokens argumentasjon bygger på. Peirces kosmologiske filosofi drøftes derimot inngående, og Hoffmeyer tar, som Peirce, til orde for å anvende finale årsaksforklaringer, om enn ikke i aristotelisk forstand, i biologien. Denne delen av boken vil nok for mange fremstå som kontroversiell.

Biosemiotikk er velskrevet og tankevekkende, og ideene står tett i tett langsetter sidene; det er knapt et tema innen biofilosofi som ikke blir diskutert. Boken bør kunne bidra til å integrere medisinen med de øvrige biovitenskapene, og vil trolig bli en milepæl innen teoretisk biologi. Det er

derfor synd at førsteutgaven skjemmes av trykkfeil, at referanselisten er ufullstendig, og til slutt; at boken mangler indeks er nærmest utilitivelig.

Elling Ulvestad

Avdeling for mikrobiologi og immunologi
Gades Institutt
Haukeland Universitetssjukehus

Etterundersøkelse av månefarere

Andrew Smith

Moondust

In search of the men who fell to earth. 308 s.
London: Bloomsbury, 2005. Pris USD 17
ISBN 0-7475-6368-3

Sommeren 1969 satte Neil Armstrong og Edwin Aldrin sine føtter på månen, de første i menneskehetens historie. Ytterligere fem Apolloferder ble gjennomført med ti astronauter. Apollo-programmet kostet over 150 milliarder kroner

og hadde på sitt høydepunkt over 350 000 mennesker i arbeid med tusener av industribedrifter og et par hundre universiteter som hjelpere. Programmet ble stoppet i 1972.

Det var president Kennedy som under rivaliseringen med Sovjet-Unionen i 1961 besluttet å sette en mann på månen innen utgangen av tiåret. Men det ble president Nixon som skulle få ønske månebestigerne velkommen tilbake til jorda, bl.a. med følgende: «This is the greatest week in the history of the world since the Creation».

Den engelske journalisten Andrew Smith har skrevet en bok der utgangspunktet var å oppspore de gjenlevende for å studere deres liv etter måneferdene. Tolv mann fikk gleden av å sette sine bein på månen. Av disse var ni i live da forfatteren skrev sin bok.

Det er blitt en skuffende bok med mye prat, og lite interessant om de ni astronautene. Men kanskje er forklaringen banal, dette var ikke særlig interessante mennesker. De tolv utvalgte var en homogen gruppe, alle var hvite, amerikanske menn, født 1930–1935. Alle kom de fra marinen eller luftforsvaret som piloter, og mange var sønner av militære høyere offiserer. Det var åpenbart viktig å velge ut flegmatiske rasjonelle personer uten angst og avvikende trekk, personer som både var villige til å følge vedtatte regler nøyaktig, men som samtidig hadde evne til å improvisere. Alle var konkurransepregete individer, og interessant nok var alle enten den eldste eller første sønn i en søskenflokk.

Til tross for at man la stor vekt på team-